

ВАРИАНТ НА ДЕКОМПОЗИРАНЕ НА ОБЩИТЕ ЦЕЛИ ДО РАВНИЩЕ УЧЕБЕН ПРЕДМЕТ „КОНСТРУИРАНЕ НА МЕБЕЛИ“

Даниела Мантарова

Професионална гимназия
по горско стопанство и дървообработване „Н. Хайтов“, Варна

Резюме. Статията представя вариант на декомпозиране на общите цели до равнище учебен предмет „Конструиране на мебели“. Обръща се внимание на основни нормативни документи в сферата на професионалното образование.

Keywords: education, vocational education, training purposes, constructing furniture, system of objectives, taxonomy.

Всяка човешка дейност е свързана с постигането на определена цел. Така е и в обучението. Още Аристотел заявява, че „целта е онова, заради което нещото съществува“ (Радев, 1992). През Средновековието целта е смятана за присъща на божествения разум. За първи път Имануел Кант казва, че „целта се свързва с практическия разум и с нравственото поведение“. След него Хегел посочва ясно разликата между „цел“ и „резултат“. От гледна точка на педагогиката „целта на обучението“ е интегриращ елемент на системата, който характеризира предвиждането на резултата. От взаимодействието между преподаване и учене се конструира ходът на постигането на този резултат. Затова от гледна точка на педагогиката можем напълно да приемем твърденията на Кант и Хегел.

Терминология

Дефинирането на **целите на обучението** е трудна и отговорна задача. В бързо променящите се реалности на съвременния свят – глобализация, развитие на технологиите и електронизация, възниква нова концепция за образованието, която дефинира съвременни образователни цели и политики. Лисабонската стратегия конкретизира тази цел като подобряване на качеството и ефективността на образованието, осигуряване на всеобщ достъп и отваряне на образователните системи към света.

Основният въпрос, който човек винаги си задава при всяка дейност, валиден и за процеса на обучение, каква е целта и какъв резултат трябва да се постигне. Понятието „цел“ присъства в българските литературни източници от средата

на 40-те години на XX век, редица автори изтъкват неговата роля. Гавраил Хрусанов определя, че учителите „винаги знаят добре в какво се състои целта...“ (Хрусанов и др., 1976). Десетилетие по-късно Генчо Пиръров препоръчва: „Нужно е така да се представи целта на урока, че тя да буди интерес, да стимулира мисленето, да мобилизира волята на учениците“ чрез изтъкване на практическото значение на онова, което се учи. Тази условност показва, че се разчита обучаемите сами да добият представа за целта. Според Начев (Начев, 1993) „това ясно показва тясната връзка между целта и средствата за постигането ѝ“.

В специализираната педагогическа литература няма единна класификация за понятието „цел“, тъй като различните автори я разглеждат от различни аспекти, изразяват различни мнения. В настоящия материал се представят някои дефиниции. Според авторите педагози не съществуват еднозначни определения за същността на понятието „цел“:

- целта се изразява с идеята за *резултата*, който трябва да се постигне, чрез определена педагогическа дейност (Хрусанов, 1976);
- целта е *осъзната обективна потребност* (Кондратюка, 1982);
- целта винаги представлява повече или по-малко *идеализиран и обобщен образ на човек*, личност с определени свойства и способности, които желаем да формираме у всеки член на обществото; целта винаги изразява идеала на обществото (Ников, 1994).

Според изложените по-горе становища целта се приема като осъзнат мотив, интерес, изискване за резултата от дейността, единство на идея и образ за човека, израз на идеала на обществото. Обикновено обучението се разглежда като основно средство за развитието на личността. Мнозина автори изтъкват, че глобалната цел на обучението в училище по същество съвпада с целта на възпитанието.

Конкретните цели на обучението намират израз в тяхната **таксономия**. Терминът „таксономия“ (от гръцки *taxis* – ред, и *nomos* – закон) означава йерархичната класификация на дадени обекти. В педагогиката с това понятие се означава „класификация на целите на обучение“ (Андреев, 1996). Педагогическата таксономия е създаване на стройна система от педагогически цели, разпределени по категории и йерархични нива¹⁾. В Схема 1 са представени областите на педагогическите таксономии.

Схема 1. Области на педагогическите таксономии

Когнитивна (познавателна) област

Когнитивност (лат. *cognitio*, познание, изучаване, осъзнаване), – термин, означаващ способност към умствено възприемане и преработване на външна информация. Терминът в по-широк смисъл означава появата и създаване на знание и концепции, свързани с това знание, изразени както в мислите, така и в действията на човека. Тук влизат целите от запомняне и възпроизвеждане на изучения материал до решаване на проблеми, в хода на което е необходимо да се преосмислят наличните знания, да се изграждат нови техни съчетания с предварително изучени идеи, методи, процедури (начини на действие).¹⁾

Според данни от експертните оценки от интервюта с учители и анализи на литературата, направени от Б. Блум и неговите сътрудници, към познавателната сфера се отнасят повечето от целите на обучението, предлагани в програмите, учебниците и всекидневната практика на преподавателите.¹⁾

Афективна (емоционално-ценностна) област

Към нея се отнасят целите за формиране на емоционално-личностни отношения към явленията в околния свят от простото възприемане, интереса, готовността да се реагира до усвояването на ценностни ориентации и отношения и активната им проява. В тази сфера попадат такива цели като формиране на интереси и склонности, преживяване на различни чувства, формиране на отношение, осъзнаването и проявата им в дейността.

Психомоторна област

Тя включва целите, които са свързани с формирането на различни видове двигателна (моторна) дейност, манипулационна дейност, „нервно-мускулна координация и нейното непрекъснато усъвършенстване у човека в процеса на усвояване на умения и движения“ (Бижков, 1996). Към тази област се отнася сравнително малка част от целите на обучение. Сред тях са навиците за писане, речевите навици, а също така и целите, поставяни в рамките на физическото възпитание и трудовото обучение.

Обосноваването, определянето и формулирането на целите на обучението са от изключително важно значение за цялостната педагогическа дейност. Те улесняват планирането, конкретизират обсъждането на отделния акт на обучение, подпомагат оценяването и формират по-ясни представи за преследваните цели на обучението. (Андреев, 1996). Затова и проблемът за целите на обучение е основен в теорията и практиката на планирането, организирането, реализирането и отчитането на резултатите от учебно-възпитателната работа. Ясно поставените цели, подчертаната им връзка с предходните нива и очертаната перспектива мотивират учениците към целта и задачите на съответния урок. Чрез декомпозиране на целите от по-висок ранг се формулират цели от по-нисък ранг. Целите от по-ниското ниво са средства за постигане на целите от по-високото. Този процес на декомпозиране продължава дотогава, докато се достигне до такова равнище, при което определянето на целите позволява

да се пристъпи директно към тяхната реализация, т.е. тогава, когато целите се сведат до отделни задачи (действия). Достигането до този, последен етап изисква ранжиране на целите на обучение, определяне на основните, водещите цели и тяхното поетапно декомпозиране. В Схема 2 се представя технология на декомпозиране на целите, включени в Закона за народната просвета (ЗНП), до тяхната по-голяма конкретизация в Държавното образователно изискване (ДОИ) за съответната специалност.

Схема 2. Схема за декомпозиране на целите на обучение

Целите на образованието като цяло са поставени най-високо в йерархията от целите на обучение (Схема 2). Те са определящи, водещи, ръководни и са зададени в Закона за народната просвета (ЗНП). При тяхното декомпозиране се определят целите на обучение на различните нива. Този закон регламентира общите държавни образователни изисквания, които са главните цели на обучението, а именно:

Изграждане на свободна, морална и инициативна личност, която като български гражданин уважава законите, правата на другите, техния език, религия и култура.

Задоволяване на индивидуалните интереси и потребности и придобиване на широка обща култура.

Усвояване на основни научни понятия и принципи за интегриране на минал опит с нови знания от различни области на науката и практиката.

Избор на варианти за подготовка и професионална квалификация според възможностите на учениците и избраното от тях училище.

Развитие на материалната, културната и екологичната среда на детските градини, училищата и обслужващите звена⁴².

Целите на професионалното образование и обучение са подчинени на целите на образованието като цяло (Схема 2), т.е. на тези, заложиени в ЗНП, имат

своя специфика и не противоречат на предходните. Те са конкретизирани и са формулирани в Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) като: „Системата на професионалното образование и обучение подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване“³⁾.

Целите на обучение по професията „Техник-технолог в дървообработването“ са формулирани в Държавните образователни изисквания и в още по-голяма степен конкретизират целите, заложи в Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО). При професионалната подготовка основната задача е „обучаваните да придобият теоретични знания, практически умения и професионално-личностни качества за реализация по придобитата професия и специалност (специалности) в производствената дейност на предприятия в мебелната и дървообработващата промишленост, както и да усвояват авангардни технологии в производството на изделия от дървесина“⁴⁾.

Основните цели на обучението по професията са диференцирани по специалностите, включени в нея, съгласно Списъка на професиите за професионално образование и обучение⁵⁾ и чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение³⁾. Формулирани са ключовите компетенции за обучение по общата задължителна професионална подготовка, единна за всички професии. В целите на обучение по професията са зададени и целите за формиране на базисни компетенции при обучението по отрасловата задължителна професионална подготовка, единна за всички професии от професионално направление „Производство на изделия от дървесина“, а също и целите „за формиране на специфични компетенции за изпълнение на дейностите от „Профила на професията“ при обучението по специфичните за професията „Техник-технолог в дървообработването“ специалности.“⁵⁾

В Схема 3 са представени основните функции на ДООИ, тяхното декомпозиране на равнища: професия „Техник-технолог в дървообработването“, специалност „Мебелно производство“, учебен предмет „Конструиране на мебели“. Операционализираната цел на ниво учебен предмет „Конструиране на мебели“ – ученикът да може да „конструира и проектира мебели и интериор за жилищни, обществени сгради и офиси.“ Той трябва „да притежава знания за конструктивната документация на мебелни изделия, да знае правилата за конструиране и проектиране на видове мебели и интериор за жилищни, обществени сгради и офиси, да притежава умения за проектиране, конструиране и оразмеряване на чертеж на мебели съгласно БДС, да притежава пространствена представа и въображение, усет за форма и пространство, технически усет и способности, да може да рисува и чертае, да работи в екип, да проявява инициативност“⁴⁾.

Схема 3. Цели на обучението (според ДООИ)

Така формулирани и представени цели на обучение, заложи в ДОИ, намират своето място в учебните планове на специалностите и учебните програми, като последните изразяват конкретни цели по съответния предмет, по раздели и теми. Въз основа на ДОИ по чл. 1 и рамковите програми по чл. 10, ал. 3, т. 2 и 3 от Закона за професионалното образование и обучение се разработват учебни планове и програми за обучението по специалностите, които се утвърждават от Министъра на МОМН.

Предметът „Конструиране на мебели“ е подчинен на основната цел на обучението по професионална подготовка, като пряко кореспондира с поставените цели в ДОИ. Той е в раздел Б.3. „Специфична професионална подготовка“⁷⁾. Изучва се по 3 часа в XI и 2 часа в XII клас. Разделите и темите са подчинени на основната цел на обучението по предмета. „В учебната програма е включено учебно съдържание, с овладяването на което се цели учениците системно да усвоят система от знания и да изградят умения за конструиране на корпусни и решетъчни мебели, както и да придобият основни знания за чертане с използване на Auto Cad“⁶⁾. Целта на обучението, заложила в учебната програма (Таблица 1) по предмета „Конструиране на мебели“ е учениците да знаят видовете мебели – корпусни, решетъчни и тапицирани, и изискванията към тях; предназначението, конструктивните елементи, конструктивните решения и функционални размери на различните видове мебели; изискванията на нормативните документи при конструиране на мебели; съдържанието на спецификации на детайли и агрегати, участващи в конструкциите на мебелите. След изучаване на предмета се цели обучаваните да могат да: обясняват предназначението, класификацията и конструкцията на мебелите; прилагат знания за конструиране на мебели; разработват конструкторска документация на изделия, съгласно тази учебна програма, като спазват правилата за конструиране на мебели. Решаването на тези задачи, постигането на тези цели е основната задача при обучението по предмета. Постигането им е стъпка в постигането на целите, заложи в ЗНП, сведени чрез ЗПОО и ДОИ до учебната програма по предмета.

Таблица 1. Цели на обучението по учебния предмет „Конструиране на мебели“

Цели - XI клас
I. Да знае изискванията към мебелите.
II. Да прави класификация на мебелите.
III. Да конструира корпусни мебели.
IV. Да чертае проект на корпусен мебел.
V. Да конструира легла и матраци.
VI. Да чертае курсов проект на легло.
VII. Да конструира табуретки и пейки.
VIII. Да чертае курсов проект на табуретка и пейка.
IX. Да има първоначални познания по програма Auto Cad.

Цели - XII клас
I. Да конструира столове.
II. Да чертае курсов проект на стол.
III. Да конструира кресла и канапета.
IV. Да конструира маси.
V. Да чертае курсов проект на маса.
VI. Да конструира мебелно изделие с програма Auto Cad .

Декомпозирането на основната цел на обучението, зададена в Закона за народната просвета и съподчинеността на всяка следваща цел води до нейното постигане по време на обучението. Предметът „Конструирание на мебели“ е подчинен на тази основна цел и заема своето място в процеса на обучението. Тази взаимовръзка на целите води до качествено научаване на учебния материал и допринася за повишаване ефективността на професионалното обучение. Усвояването на елементите на учебното съдържание от учениците е своеобразно реализиране на поставените цели на обучението по предмета. Теоретичните и практическите дейности са свързани с бъдещата професионална реализация на младежите, което е и основната цел на обучението по специалността.

БЕЛЕЖКИ:

1. Туджаров, Хр. (2009). Таксономии в обучението /<http://tuj.asenevtsi.com/EL09/EL31.htm/>.
2. Закон за народната просвета, ДВ, бр. 78 от 05.10.2010 г., глава 2, чл. 15
3. Закон за професионалното образование и обучение, Д.В. бр.74 от 15 септември 2009 г., глава I, чл. 2
4. Наредба № 25 от 15 декември 2005 г. за придобиване на квалификация по професия „Техник-технолог в дървообработването“, Д.В. бр.10 от 31.01.2006 г., Наредба № 25 от 15 декември, 2005 г.
5. Списък с професиите за професионалното образование и обучение, Заповед № РД 09-748/13.06.2011 г.
6. Учебна програма, за ЗПП, по КОНСТРУИРАНЕ НА МЕБЕЛИ, утвърдена със Заповед № РД 09-1055/15.09.2006 г.
7. Учебен план за професионално образование по рамкова програма В, трета степен на професионална квалификация, професионално направление 543 „Производство на изделия от дървесина“, професия 543010 „Техник-технолог в дървообработването“, специалност 5430101 „Мебелно производство“, утвърден със Заповед № РД 09 – 688 /02.06.2004 г.

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев, М. (1996). *Дидактика. Процесът на обучението*. София: Университетско издателство „Свети Климент Охридски“.
- Бижков, Г. (1996). *Теория и методика на дидактическите тестове*. София: „Просвета“.
- Кондратюка, А. (1982). *Педагогика*. Киев: „Вища школа“.
- Начев, Н. (1993). Представително понятие в професионалната подготовка. *Образование и професия*, (10), 7–8.
- Ников А. (1994), *Психология на образователния процес*, София: Издателска къща „Лебед“.
- Пиръов, Г. (1979). *Педагогическа психология*. София: изд. „Наука и изкуство“.
- Радев, П. (1992). *Основи на училищната дидактика*. Пловдив: „Макрос 2000“.
- Хрусанов, Г. и др. (1976). *Педагогика*. София: „София“.

A VARIANT OF DECOMPOSITION OF THE OVERALL OBJECTIVES TO A LEVEL SUBJECT «DESIGN OF FURNITURE.»

Abstract. The article presents a variant of decomposition of the overall objectives to a level subject “Design of furniture.” Attention is drawn to the core legal documents in the vocational education.

Senior teacher Eng. Daniela Mantarova

✉ Vocational woodworking and forestry school „N.Haitov“
Varna, Bulgaria
e-mail: dmantarova@abv.bg